

ВІДНОВЛЕННЯ ТА УДОСКОНАЛЕННЯ ПОЛЬОВОГО КОРМОВИРОБНИЦТВА – ВАЖЛИВИЙ ШЛЯХ ДО ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ЗАБЕЗПЕЧЕНОСТІ СКОТАРСТВА ЯКІСНИМИ КОРМАМИ

Т.Я.Іваненко, старший викладач

Миколаївській державний аграрний університет

Розглянуто актуальність, сучасний рівень та шляхи покращення забезпеченості існуючого поголів'я великої рогатої худоби якісними і збалансованими за білком кормами за рахунок відновлення і ефективного розвитку польового кормовиробництва у господарствах усіх категорій та створення ринку кормів у агропромисловому комплексі Миколаївської області.

Определены актуальность, существующий уровень и пути улучшения обеспечения имеющегося поголовья крупного рогатого скота качественными и сбалансированными по белку кормами за счет возрождения и эффективного развития полевого кормопроизводства в хозяйствах всех категорий и создания рынка кормов в агропромышленном комплексе Николаевской области.

Значне скорочення виробництва продукції молочного скотарства і стрімке підвищення цін на молоко та продукти його переробки у 2005 році — першій половині 2007 року змушує нас усвідомити складність і необхідність швидкого відродження польового кормовиробництва у господарствах суспільного сектору і на цій основі — розвитку ефективного великотоварного молочного скотарства. З приводу останнього неодноразово свої думки виголошували відомі економісти-аграрники Азізов С.П., Васильчак С.В., Ільчук М.М., Зимовець В.Н., Саблук П.Т., Топіха І.Н., Червен І.І. Шморгун Л.Г. та інші. Але питання відродження ефективного польового кормовиробництва у господарствах суспільного сектору і створення стабільного ринку об'ємних кормів для господарств усіх категорій, як важливішої умови збільшення обсягів виробництва молока в Миколаївській області у пореформений період, на нашу думку, висвітлені недостатньо.

Мета статті полягає у тому, щоб на матеріалах господарств усіх категорій Миколаївської області показати доцільність і ефективність відродження та удосконалення польового кормовиробництва у сільськогосподарських підприємствах і господарствах населення, як основної умови відродження молочного скотарства Миколаївщини.

За твердженням директора Інституту кормів Української академії аграрних наук В.Ф. Петриченка, в 1990 році Україна входила до числа розвинених країн світу з виробництва молока на душу населення і посідала 2-е місце, а зараз за цим показником знаходиться на 84-му місці. У 2006 році на душу населення у країні було вироблено 279 кг молока (або на 41,0% менше, ніж у 1990 році), а по Миколаївській області — 340 кг (або на 38,8% менше, ніж у 1990 році). Скорочення обсягів виробництва молока пов'язане в першу чергу зі скороченням поголів'я корів. Так, за 1990 — 2006 роки по господарствах усіх категорій Миколаївщини поголів'я великої рогатої худоби в цілому і в тому числі корів зменшилося відповідно з 820,4 і 281,2 тис. голів до 171,4 і 105 тис. голів, або у 4,8 та 2,6 раза.

Слід відмітити, що, якщо з 1990 по 2002 роки поголів'я великої рогатої худоби, а також виробництво яловичини і молока у господарствах населення зростали, то в подальшому (з 2002 по 2006 рр.) щороку спостерігалось зменшення поголів'я великої рогатої худоби загалом і окремо корів — відповідно на 34,3 і 21,5 тис. голів, або на 19,8 і 18,7%. Щорічне виробництво молока у господарствах населення за останні 2 роки також зменшувалося і у 2006 році становило 93,5 тис. тонн, що на 65,5 тис. тонн (або на 16,2% менше, ніж у 2004 році). За цей же період виробництво яловичини у господарствах населення зменшилося на 1,2 тис. тонн, або на 9,3%, і склало у 2006 році 11,6 тис. тонн.

Але слід зауважити, що у 2006 році питома вага господарств населення у загальному виробництві яловичини по Миколаївській області склала 80%, а по молоку цей показник дорівнював 90,8%. Тому подальше скорочення поголів'я великої рогатої худоби і зменшення виробництва молока у господарствах населення вкрай негативно вплине на рівень споживання в регіоні дешевого в

порівнянні з імпортованими молокопродуктами за ціною молока і продуктів його переробки власного виробництва.

Скорочення господарствами населення Миколаївщини в останні роки поголів'я великої рогатої худоби, на наше переконання, є вимушеним і дуже болячим кроком. В умовах прихованого безробіття на селі корова, поряд з присадибною ділянкою, є доброю "годувальницею" менш захищених в соціальному плані мешканців сільської місцевості — пенсіонерів, працівників бюджетної сфери, тимчасово безробітних та ін. І тільки відсутність в достатній кількості об'ємних кормів штовхає селян позбуватися корів.

На наш погляд, основних причин зменшення рівня забезпеченості поголів'я великої рогатої худоби об'ємними кормами (силом, сінажем, сіном та інше) декілька. В першу чергу до них відносяться скорочення площі посівів кормових культур у сільськогосподарських підприємствах, які або значно скоротили поголів'я великої рогатої худоби, або перестали сіяти кормові культури (крім зернових культур на фуражні цілі) у зв'язку з ліквідацією дійного стада та великої рогатої худоби взагалі (табл. 1).

Дані табл.1 свідчать, що площа посіву кормових культур (без врахування зернофуражних) у середньому по сільськогосподарських підприємствах Миколаївської області з розрахунку на 1 умовну голову великої рогатої худоби за останні чотири роки зменшились на 30,5%. В 14 районах області з 19 також за вказаний період цей показник зменшився, особливо у Жовтневому та Новоодеському — в середньому у 1,7-1,8 раза, у Арбузинському, Березанському, Новобузькому і Кривоозерському районах — в середньому у 2,0-2,2 раза, а по сільськогосподарських підприємствах Єланецького району — у 4 рази.

Посівна площа кормових культур (без врахування зернофуражних) з розрахунку на 1 умовну голову великої рогатої худоби в середньому по господарствах населення Миколаївської області за 2003 — 2006 роки зросла більше як на дві третини і у 2006 році склала 0,27 гектара. Цей показник у 5 разів менший, ніж у середньому по сільськогосподарських підприємствах області.

**Динамика посівних площ кормових культур (без зернофуражних)
з розрахунку на 1 умовну голову великої рогатої худоби
по господарствах усіх категорій Миколаївської області, га**

	Сільськогосподарські підприємства				Господарства населення			
	2003 р.	2004 р.	2005 р.	2006 р.	2003 р.	2004 р.	2005 р.	2006 р.
Арбузинський	1,97	1,21	1,23	1,00	0,13	0,14	0,16	0,17
Баштанський	2,97	1,49	1,32	2,01	0,10	0,32	0,84	0,92
Березанський	1,65	1,20	1,08	0,82	0,08	0,06	0,06	0,10
Березнегуватський	2,46	2,11	2,30	2,69	0,07	0,07	0,09	0,08
Братський	1,55	1,55	1,43	2,39	0,23	0,13	0,19	0,17
Веселинівський	1,59	1,16	1,03	2,61	0,12	0,16	0,15	0,17
Вознесенський	2,63	2,14	2,07	2,17	0,07	0,10	0,12	0,10
Врадіївський	2,05	2,35	3,47	2,20	0,28	0,27	0,28	0,33
Доманівський	1,96	1,35	1,58	1,47	0,09	0,08	0,08	0,11
Єланецький	4,00	1,12	1,09	1,09	0,10	0,09	0,13	0,13
Жовтневий	2,00	1,06	0,95	1,16	0,29	0,25	0,41	0,37
Казанківський	1,64	1,67	1,12	1,31	0,67	0,78	0,93	0,96
Кривоозерський	6,78	3,60	3,24	3,08	0,05	0,10	0,11	0,13
Миколаївський	1,41	1,54	1,08	1,02	0,16	0,14	0,18	0,14
Новобузький	1,79	1,27	1,13	0,91	0,14	0,13	0,13	0,24
Новоодеський	1,96	1,69	1,02	1,05	0,04	0,09	0,19	0,21
Очаківський	1,89	1,55	0,97	1,67	0,05	0,06	0,06	0,13
Первомайський	2,14	2,09	1,51	1,48	0,14	0,17	0,17	0,15
Снігурівський	1,60	1,29	1,33	1,66	0,18	0,14	0,29	0,28
В середньому по області	1,97	1,48	1,26	1,37	0,16	0,17	0,26	0,27

У 16 районах області з 19 цей показник зріс, хоча і не в однаковій мірі. В 1,4-2,8 раза він зріс у середньому по господарствах населення Казанківського, Новобузького, Кривоозерського і Очаківського районів за 2003 – 2006 роки, але по останніх двох районах у 2006 році цей показник був менше, ніж у середньому по господарствах населення області у 2 рази. У 5,2 раза зросла площа посіву кормових культур (без зернофуражних) з розрахунку на 1 наявну голову великої рогатої худоби в середньому по господарствах Новоодеського району, хоча знову ж таки цей показник у 2006 році був менше, ніж у середньому по господарствах населення області, на 18,3%. Найбільший приріст посівної площі кормових культур з розрахунку

на 1 голову (у 9 разів) мав місце у середньому по господарствах населення Баштанського району. При цьому його значення у 2006 році було у 3,4 раза більше, ніж у середньому по Миколаївській області.

За даними статистичних спостережень (форма 29-сг), у середньому по сільськогосподарських підприємствах Миколаївської області за останні 3 роки врожайність 1 гектара посівів кормових культур (без зернофуражних) за кормовими одиницями зменшилася на 5,1 ц к. од., або 25,9%, і склала у 2006 році 14,6 ц к. од. У цілому по сільськогосподарських підприємствах у 2/3 всіх районів Миколаївської області вихід кормових одиниць з 1 гектара посівів кормових культур з'явився меншим, ніж у середньому по області.

Розрахунки, виконані за статистичними даними Головного управління статистики у Миколаївській області, свідчать, що продуктивність і якість кормів з розрахунку на 1 гектар посівів кормових (без зернофуражних) культур у господарствах населення багатьох районів дещо вища і не така строката. Однак у 2006 році у середньому по області в них було одержано по 14,6 ц к. од., що на 2,1% менше, ніж у середньому по сільськогосподарських підприємствах. Кормових одиниць більше одержано у середньому за три роки по господарствах населення Кривоозерського, Врадіївського, Вознесенського і Первомайського районів — від 18,9 до 20,3 ц к. од., що на 1,9 — 3,3 ц к. од. більше, ніж у середньому по господарствах населення в цілому по Миколаївській області.

Скорочення посівних площ під кормовими культурами і низька їх врожайність призвели до зменшення кількості вироблених об'ємних кормів з розрахунку на 1 умовну голову великої рогатої худоби (табл. 2).

Як свідчать дані табл.2, у середньому по сільськогосподарських підприємствах області за 2004 — 2006 роки виробництво об'ємних кормів з розрахунку на 1 умовну голову великої худоби зменшилося майже на третину і склало у 2006 році 20 ц к. од., тоді як в середньому по господарствах населення цей показник

виявився у 5 разів менше. Лише у господарствах суспільного сектору Кривоозерського району було одержано достатньо кормів – у 2,7 раза більше, а по Казанківському, Баштанському, Березнегуватському, Братському і Снігурівському районах відповідно було одержано у середньому на 1 умовну голову на 10-60% більше кормів, ніж у середньому по області.

Таблиця 2

Динаміка виробництва об'ємних кормів (без концентрованих) з розрахунку на одну умовну голову великої худоби в Миколаївській області, ц к о д.

Адміністративні райони	Сільськогосподарські підприємства за роками				Господарства населення за роками			
	2004 р.	2005 р.	2006 р.	у середньому за 2004-2006 рр.	2004 р.	2005 р.	2006 р.	у середньому за 2004-2006 рр.
Арбузинський	27,2	25,8	17,7	22,3	2,8	2,7	2,6	2,7
Баштанський	24,1	19,4	24,3	23,1	7,8	12,6	16,5	10,5
Березанський	26,9	15,4	12,9	17,1	1,1	0,9	1,5	1,1
Березнегуватський	32,9	29,6	28,8	30,4	1,5	1,7	1,3	1,5
Братський	26,3	22,0	32,0	25,7	2,4	2,7	2,4	2,5
Веселинівський	21,5	21,9	20,9	21,4	3,3	2,8	2,7	2,9
Вознесенський	32,5	22,7	20,3	26,5	2,4	2,3	1,5	2,0
Врадівський	16,4	19,7	8,6	14,9	5,9	6,5	5,5	5,9
Доманівський	21,6	21,8	20,8	21,4	1,7	1,4	1,9	1,6
Єланецький	17,4	21,7	12,2	18,3	1,4	2,2	1,9	1,8
Жовтневий	22,2	20,1	16,9	20,8	4,8	6,5	5,2	5,5
Казанківський	28,9	20,8	22,0	22,6	10,9	15,2	18,3	14,8
Кривоозерський	65,8	73,2	54,5	61,9	2,8	2,1	2,0	2,3
Миколаївський	32,0	14,6	11,5	19,4	2,9	3,0	2,1	2,7
Новобузький	23,8	20,9	18,0	19,4	2,5	2,2	3,9	2,9
Новоодеський	28,4	21,1	17,1	22,2	1,7	3,5	3,0	2,7
Очаківський	34,2	12,3	20,5	22,3	1,1	1,0	2,1	1,4
Первомайський	32,8	26,8	21,3	28,2	3,9	3,2	2,4	3,1
Снігурівський	40,5	29,5	31,7	35,1	3,1	4,7	4,3	4,0
У середньому по області	29,1	21,5	20,0	23,6	3,6	4,4	4,0	4,0

У 2006 році з розрахунку на 1 умовну голову великої худоби було вироблено кормів у господарствах населення Снігурівського – на 7,5%, Баштанського і Казанківського районів – відповідно у 3 і 3,6 разів більше, ніж у середньому по Миколаївській області. В решті районів області за рахунок власного виробництва

господарства населення забезпечують лише десяту частину потрібної кількості кормів з розрахунку на одну умовну голову великої рогатої худоби.

В окремих районах, за даними Балансу кормів в сільськогосподарських підприємствах (Статистичний бюлетень Головного управління статистики Держкомстату України у Миколаївській області), у 2006 році в цілому по області було продано та передано населенню господарствами суспільного сектору 266,3 тис. ц кормових одиниць грубих і соковитих кормів, що склало 47,6% від вироблених у господарствах населення. Найбільшого поширення це набуло у Снігурівському районі, де було продано населенню 18,5 тис. ц кормових одиниць, або 40,3% від вироблених населенням кормів.

На наше глибоке переконання, основними шляхами підвищення рівня забезпеченості кормами великої рогатої худоби господарств населення є кооперація останніх з господарствами суспільного сектору та створення ринку кормів на селі. Значну допомогу з вирішення цих питань має надати держава шляхом компенсації певної частки вартості окремих видів матеріальних ресурсів (насіння багаторічних кормових культур, пальне та ін.), що використовуються у польовому кормовиробництві, а також за рахунок державних програм зі створення культурних пасовищ та сіножатей для потреб господарств населення, які виробляють продукцію скотарства.